

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 330.34.658.012.2

Головко О.Г.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
та фінансово-економічної безпеки,
Шкляр О.А.,
Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ДІЛЬНОСТІ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Процес формування ринкової економіки в Україні посилює конкуренцію, яка стає основним механізмом регулювання господарського процесу. На функціонування підприємства впливають зміни, що відбуваються як у зовнішньому, так й у внутрішньому середовищі його діяльності. Вони характеризуються нестабільністю і потребують швидкої реакції керівників підприємств, знання ними законів розвитку та виживання в ринкових умовах. Усе це по-новому ставить питання про управління підприємством як суб'єктом ринкових відносин, про його спроможність пристосовуватися до швидкозмінних умов ринку. Тому такою важливою стає потреба в розробці наукових проблем з планування діяльності підприємства для забезпечення його економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До недавнього часу проблеми економічної безпеки були у центрі уваги переважно західних спеціалістів [1]. Українські і російські спеціалісти звернулись до них порівняно недавно. Питанням забезпечення економічної безпеки присвятили свої роботи Колосов А., Абалкін Л., Архіпов А., Брендіков М., Барановський О., Драга А., Забродський В., Капустин Н., Сухорукова Т., Крисін А., Ляшенко О., Пономарьов В., Полушкин О., Мунтіян В., Олейніков Є., Пастернак-Таранушенко Г., Тамбовцев В., Шаліков В., Одінцов А., Гусін В., Демін В., Грунін О., Шульц В. та інші.

На жаль, останнім часом більшість підприємств, як великих, так і середніх та малих, не приділяють необхідної уваги плануванню. Здебільшого воно має оперативний характер, де планові розрахунки обмежені вузьким часовим горизонтом [2]. Така ситуація зумовлена переважно чинниками зовнішнього середовища через нестабільність фінансової системи, погану платіжну дисципліну, значне податкове навантаження, банкрутство контрагентів. Разом з тим, недостатня увага до планування діяльності рівнозначна ігноруванню питаннями забезпечення стабільного й ефективного розвитку підприємства, тобто його економічної безпеки. Ігнорування плануванням, як активною складовою, призводить до того, що підприємство стає об'єктом планування з боку інших фірм, тобто використовується в чужих інтересах [3].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження процесу планування діяльності щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система економічної безпеки підприємства – комплексне поняття, до складу якого входять суб'єкти, об'єкти та механізм реалізації безпеки на підприємстві. Система економічної безпеки кожного підприємства є індивідуальною, її повнота і дієвість залежать від чинної в державі законодавчої бази; від обсягу матеріально-технічних і фінансових ресурсів, виділених керівниками підприємств; від розуміння кожним з працівників важливості гарантування безпеки бізнесу; а також від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємств [4].

Основним призначенням планування діяльності щодо забезпечення економічної безпеки підприємства як функції управління є визначення впливу змін усіх чинників з внутрішнього й зовнішнього середовища на підвищення результатів фінансово-господарської діяльності, ефективності організації виробничого процесу й забезпечення сприятливих умов для безперебійного функціонування й розвитку підприємства. Отже, планування – це не тільки вміння визначити мету організації, результати її діяльності, а й уміння передбачити несподівані зміни, які очікують фірму [5].

У процесі здійснення підприємством своєї фінансово-господарської діяльності накопичується інформація для аналізу стану його економічної безпеки, на основі якої визначаються відповідні показники, які агрегуються у функціональні й сукупні критерії економічної безпеки цього підприємства, аналіз їхніх відхилень від планових значень дозволяє визначити причини виникнення таких відхилень

[6]. Після цього виробляються рекомендації стосовно коригування набору корпоративних ресурсів, систем стратегічного й поточного планування фінансово-господарської діяльності підприємства, а також системи оперативного керування його діяльністю [7].

Для того, щоб краще зрозуміти, як впливає планування діяльності щодо забезпечення економічної безпеки, проведемо аналіз фінансової стійкості підприємства, що має на меті аналіз фінансової стабільності та незалежності в напрямку забезпечення економічної безпеки. Базою дослідження було обрано комунальне підприємство «Харківводоканал», основними видами діяльності якого є: забір, очистка, транспортування і реалізація води споживачам м. Харкова і Харківської області; приймання, відведення, перекачка, повна механічна і біологічна очистка стічних вод, які надходять від населення, комунально-побутових і промислових підприємств.

Підприємство працює і розвивається згідно «Програми розвитку і реформування житлово-комунального господарства на 2010-2015 рр.», розробленої у відповідності до Указу Президента України від 19.10.1999 р. № 1351 «Про прискорення реформування житлово-комунального господарства», Програми розвитку і реформування житлово-комунального господарства м. Харкова і Законом України «Про Загальнодержавну програму реформування та розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки».

Щодо планування діяльності задля забезпечення економічної безпеки КП «Харківводоканал», то внутрішній аналіз економічної безпеки підприємства здійснюється самими працівниками компанії, а зовнішній – маркетинговою компанією та аудиторською фірмою, що аналізують ринок та стан комунальної компанії на цьому ринку. Також планово-економічний відділ здійснює як зовнішній, та і внутрішній аналіз його економічної безпеки в комплексі, на основі даних, що отримала бухгалтерія підприємства та додаткових звітів аудиторської фірми і маркетингової компанії.

Використовуючи методику розрахунку показників фінансової стійкості [8], та на основі даних балансу підприємства дамо оцінку фінансової стійкості КП «Харківводоканал» за 2012-2014 рр. (табл. 1), що дасть нам зрозуміти на скільки ефективно планування діяльності щодо забезпечення економічної безпеки.

Таблиця 1

Показники фінансової стійкості підприємства КП «Харківводоканал»

№ з/п	Показники	2012	2013	2014	Абсолютне відхилення	
					2013/ 2012	2014/ 2013
1	Коефіцієнт автономії	0,73	0,88	0,79	+0,15	-0,09
2	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,27	0,12	0,21	-0,15	+0,09
3	Коефіцієнт фінансової залежності	1,59	1,47	1,79	-0,12	+0,32
4	Коефіцієнт фінансування	0,72	0,87	0,78	+0,15	-0,09
5	Коефіцієнт заборгованості	0,21	0,11	0,15	-0,1	+0,04
6	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,03	0,02	0,02	-0,01	0,00
7	Коефіцієнт забезпеченості запасів	1,40	1,36	0,14	-0,04	-1,22
8	Коефіцієнт забезпеченості оборотних засобів	0,55	0,47	0,08	-0,08	-0,39
9	Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	0,27	0,49	0,32	+0,46	-0,17
10	Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,22	0,25	0,38	+0,03	+0,13
11	Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,23	0,20	0,17	-0,03	-0,03

Джерело : розроблено авторами

Відповідно, за даними табл. 1, перші п'ять показників характеризують фінансовий стан підприємства з позиції структури капіталу. Чим вищий рівень першого показника та нижчий другого, тим стійкішим є фінансове положення підприємства. У нашому випадку станом на 2012 рік КП «Харківводоканал» фінансувалося за рахунок власного капіталу на 73 % та на 27 % за рахунок позиченого. За період з 2012 року по 2013 року відбувається збільшення коефіцієнта автономії, але вже на кінець 2014 року ми бачимо незначне зниження, хоча показник знаходиться в межах нормативного значення (норматив >0,5) [9]. Це є позитивною тенденцією, тому що свідчить про збільшення підприємством фінансування своєї діяльності за рахунок власного капіталу до 79 % і за рахунок залученого до 21%. Відповідно, при зростанні частки власного капіталу зменшується коефіцієнт фінансової залежності та збільшується коефіцієнт фінансування.

Станом на 2012 рік поточні зобов'язання у загальній сумі зобов'язань складають 23 %, а на кінець 2014 року вони знизились до 17%.

В результаті діяльності підприємства за 2012 рік відмічався зріст коефіцієнтів забезпеченості, що свідчить про підвищення ефективності роботи організації. Але на кінець 2013 року динаміка цих коефіцієнтів змінилася на протилежну, тобто у сторону зменшення. На кінець 2014 року маємо

значення цих коефіцієнтів нижче нормативно прийнятого (нормативний показник >0,6) [9], а саме, тільки 8 % власних коштів вкладено в оборотний капітал. Важливим показником, який характеризує фінансову стійкість підприємства, є коефіцієнт маневреності власних коштів. Він показує, скільки довгострокових позикових коштів використано для фінансування активів підприємства поряд з власними коштами. Що менше позикових коштів залучає підприємство для здійснення своєї статутної діяльності, то вища його фінансова стійкість. Тобто, цей коефіцієнт показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні кошти, а яка частина капіталізована. Значення цього показника може змінюватися залежно від структури капіталу і галузевої приналежності підприємства (норматив – 0,4 – 0,6) [9]. Тобто у підприємства не вистачає власних коштів для фінансування своєї діяльності.

Оцінка реального фінансового стану підприємства з використанням певного комплексу показників дає змогу правильно оцінити планування діяльності щодо забезпечення економічної безпеки стан підприємства, проаналізувати вибраний курс дій, а також на підставі даних ввести корективи в планування діяльності підприємства на майбутні періоди задля забезпечення економічної безпеки підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз основних економічних показників діяльності комунального підприємства в період з 2012 по 2014 роки свідчить про те, що нестабільність економічної ситуації в країні значно ослабила компанію, тому на даний момент КП «Харківводоканал» є збитковим підприємством. Така ситуація загрожує як самій компанії, так і місту в цілому, оскільки від неї залежить нормальне функціонування міста Харкова.

Таким чином, проаналізувавши показники фінансової стійкості, необхідно переглянути планову діяльність підприємства, яка здійснюється згідно зі стратегічними цілями й тактичними завданнями, внутрішніми умовами його роботи, необхідним рівнем економічної безпеки. Тому зі зміною цих показників змінюється й послідовність, структура та критерії ефективності процесу планування. Планова діяльність щодо забезпечення економічної безпеки є ефективним засобом подолання невизначеності зовнішнього середовища, причому на кожній новій стадії життєвого циклу ця невизначеність збільшується, тобто ускладнюються загрози й розширюються завдання планування. Тому, на нашу думку, недостатньо використовувати лише один метод планування, потрібно якнайменше 2-3 варіанта розвитку компанії.

Бібліографічний список

1. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : [монографія] / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280с.
2. Орлов О. Планування діяльності промислового підприємства : [підручник] / О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.
3. Литвак Б. Разработка управленческого решения / Б. Литвак. – М. : Дело, 2002. – 392 с.
4. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства : [навч. посіб.] / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – [3-є вид.]. – К. : Каравела, 2008. - 352 с.
5. Планування економічної безпеки підприємств / [за ред. О.В. Ареф'єва]. – К. : Європейський університет, 2005. – 170 с.
6. Єгупов Ю.А. Планування виробничої потужності в контексті ресурсного обґрунтування виробничої програми підприємства / Ю.А. Єгупов // Економіст. – 2011. – № 11. – С. 49-52.
7. Євдокимов Ф.І. Оцінка економічної безпеки підприємства та її планування / Ф.І. Євдокимов, Н.В. Федорова // Вісник Технол. ун-ту Поділля. Екон. науки. – 2000. – № 4. – Ч. 2. – С. 108-110.
8. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства : [навч. посібник] / Л.А. Швайка. – Львів : «Новий Світ-2000», 2004. – 268 с.
9. Аналіз фінансового стану підприємства : [навч. посібник] / [Шило В.П., Верхоглядова Н.І., Ільїна С.Б. та ін.]. – К. : ЦУЛ, 2005. – 425 с.

References

1. Kozachenko, H.V., Ponomarov, V.P. and Liashenko, M.A. (2003), *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia* [Economic security of enterprise: essence and mechanism to ensure], monograph, Libra, Kyiv, Ukraine, 280 p.
2. Orlov, O. (2002), *Planuvannia diialnosti promyslovoho pidpriemstva* [Planning activities of industrial enterprises], textbook, Skarby, Kyiv, Ukraine, 336 p.
3. Litvak, B. (2002), *Razrobka upravlencheskogo resheniia* [Development of management decisions], Delo, Moscow, Russia, 392 p.
4. Tarasiuk, H.M. and Shvab, L.I. (2008), *Planuvannia diialnosti pidpriemstva* [Planning of the enterprise activity], tutorial, Karavela, Kyiv, Ukraine, 352 p.
5. Arefiev, O.V. (2005), *Planuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [Planning of economic security of enterprises], Evropeiskyi universytet, Kyiv, Ukraine, 170 p.

6. Yehupov, Yu.A. (2011), "Planning production capacity resource in the context of justification of the production program of the enterprise", *Economist*, no. 11, pp. 49-52.

7. Yevdokymov, F.I. and Fedorova, N.V. (2000), "Assessment of enterprise economic security and its planning", *Visnyk Tekhnol. Un-tu Podillia. Ekon. nauky*, no. 4, part 2, pp. 108-110.

8. Shvaika, L.A. (2004), *Planuvannia diialnosti pidpryiemstva* [Planning of activity of enterprise], tutorial, "Novyi Svit-2000", Lviv, Ukraine, 268 p.

9. Shylo, V.P., Verkhohliadova, N.I., Iliina, S.B. et al. (2005), *Analiz finansovoho stanu pidpryiemstva* [Analysis of the financial condition of the company], tutorial, TsUL, Kyiv, Ukraine, 425 p.

Головко О.Г., Шкляр О.А. ОСОБЛИВОТІ ПЛАНУВАННЯ ДІЛЬНОСТІ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Мета – дослідження процесу планування діяльності щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Методика дослідження. Дослідження авторів роботи спираються на наукові концепції та теоретичні досягнення вітчизняних та зарубіжних вчених. У роботі застосовано цілий ряд методів, які дозволяють одержати кількісну оцінку окремих аспектів фінансової діяльності підприємства: метод фінансових коефіцієнтів (відносних показників) – при розрахунку відношень між окремими позиціями звітності підприємства, визначенні взаємозв'язків показників; порівняльний аналіз – при аналізі фактичних показників діяльності підприємства порівняно з їх нормативними значеннями.

Результати. Здійснено оцінку фінансової стійкості, що дає змогу оцінити стан підприємства, а також розробити кілька сценаріїв розвитку діяльності підприємства на майбутні періоди задля забезпечення економічної безпеки підприємства.

Наукова новизна. Доведена ефективність використання аналізу оцінки фінансового стану підприємства, що дає змогу побачити прогалини в процесі планування діяльності щодо забезпечення економічної безпеки. Встановлено зв'язок між показниками фінансової стійкості та їх впливом на стан економічної безпеки підприємства, що дає змогу оцінити ефективність планування діяльності щодо забезпечення економічної безпеки.

Практична значущість полягає в тому, що отримані розрахунки підприємство може використати для розробки більш ефективного плану діяльності щодо забезпечення економічної безпеки, який буде засобом подолання кризового стану підприємства, що забезпечить достатній рівень економічної безпеки.

Ключові слова: планування, економічна безпека, комунальне підприємство, фінансова стійкість, ділова активність.

Golovko O.G., Shkliar O.A. FEATURES PLANNING ACTIVITIES TO ENSURE ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

Purpose – to study the process of planning for economic security of the enterprise.

Methodology of research. Research of the authors are based on scientific concepts and theoretical achievements of domestic and foreign scientists. The paper applies a number of techniques to obtain a quantitative assessment of selected aspects of financial activity of the enterprise: the method of financial ratios (ratios) – calculation of relations between separate positions reporting company, definition of interrelations of indicators; comparative analysis – in the analysis of the actual performance of the company compared to their normative values.

Findings. Performed assessment of financial stability that allows us to estimate the state of the enterprise, and to develop several scenarios of development activity for future periods to ensure the economic security of the enterprise.

Originality. Proven effective use in the analysis of assessing the financial condition of the company that gives the opportunity to see the gaps in the process of planning for economic security. The relation between the indicators of financial stability, and their impact on the economic security that allows you to evaluate the effectiveness of planning activities to ensure economic security.

Practical value lies in the fact that the calculations the company can use to develop a more effective plan of activities on ensuring economic security, which will be a means of overcoming the crisis state of the enterprise, which will provide a sufficient level of economic security.

Key words: planning, economic security, public company, financial stability, business activity.

Головко Е.Г., Шкляр О.А. ОСОБЕННОСТИ ПЛАНИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Цель – исследование процесса планирования деятельности по обеспечению экономической безопасности предприятия.

Методика исследования. Исследования авторов работы опираются на научные концепции и теоретические достижения отечественных и зарубежных ученых. В работе применен целый ряд методов, позволяющих получить количественную оценку отдельных аспектов финансовой деятельности предприятия: метод финансовых коэффициентов (относительных показателей) – расчет отношений между отдельными позициями отчетности предприятия, определении взаимосвязей показателей; сравнительный анализ – при анализе фактических показателей деятельности предприятия по сравнению с их нормативными значениями.

Результаты. Осуществлена оценка финансовой устойчивости, что дает возможность оценить состояние предприятия, а также разработать несколько сценариев развития деятельности предприятия на будущие периоды для обеспечения экономической безопасности предприятия.

Научная новизна. Доказана эффективность использования анализа оценки финансового состояния предприятия, что дает возможность увидеть пробелы в процессе планирования деятельности по обеспечению экономической безопасности. Установлена связь между показателями финансовой устойчивости и их влиянием на состояние экономической безопасности предприятия, что позволяет оценить эффективность планирования деятельности по обеспечению экономической безопасности.

Практическая значимость заключается в том, что полученные расчеты предприятие может использовать для разработки более эффективного плана деятельности по обеспечению экономической безопасности, который будет средством преодоления кризисного состояния предприятия, что обеспечит достаточный уровень экономической безопасности.

Ключевые слова: планирование, экономическая безопасность, коммунальное предприятие, финансовая устойчивость, деловая активность.